

SEDEMDESETLETNICA BORISA PATERNUJA

Ena najopaznejših osebnosti sodobne slovenistike, tudi dolgoletni urednik Slavi-
stične revije (začel jo je urejevati natanko pred tridesetimi leti, ko je že kazalo, da
bo preminila), akademik in univerzitetni profesor dr. Boris Paternu je letošnjega 5.
junija praznoval sedemdeset let življenja. Če bi pod svojim doslejšnjim časom po-
tegnil črto in seštel vse, kar se mu je od rojstva naprej zgodilo, predvsem seveda vse
tisto, kar je z nevsakdanjo energijo ustvaril, bi lahko mirno rekel s Trubarjem: Jaz
sem dobro vojskovanje vojskoval! In dodal: Jaz sem vero ohranil! Mišljena je vera
v poslanstvo slovenske misli, še posebej literarnozgodovinske, in v osrednji predmet
njene delovanja – slovensko umetniško besedo. Pri vojskovanju pa gre za misleče
vojskovanje, za trdo, vztrajno, pogosto tudi mučno znanstveno in pedagoško delo;
skozi njegov seminar je šlo navsezadnje več kot štirideset rodov naših slovenistov,
nešteti magistranti in doktoranti – v drugi polovici tega stoletja je skupaj s Francem
Zadravcem postal poosebljena vodilna nit slovenske literarne zgodovine: kot
duhovna in kot organizacijska osebnost; kot avtor odličnih monografij o slovenski
literaturi, kot vztrajni in entuziastični spodbujevalec raziskovanja na tem področju,
kot snovalec številnih simpozijev mednarodnega ugleda, kot razširjevalec znanja o
slovenski literaturi širom po svetu in zmeraj spet seveda kot Boris Paternu s svojimi
prvinskimi človeškimi lastnostmi in odlikami.

Takšne preštevalne črte mu seveda ni treba še niti približno pisati, delo teče z
nezmanjšano močjo naprej. – Bolj za nas druge kot zanj je prav, da pa namenimo
vsaj praznovalec pogled njegovi sedemdesetletniški bilanci. – Pred kratkim so v
Kočevju ugotovili, da je njihov rojak, rojen v Predgradu nad Kolpo, in so mu
pripravili prisrčno slovesnost. Ob tem se je pokazalo, da je s starši, ki so bili Go-
renjci, deloma celo iz žirovniškega, Čopovega in Prešernovega kota, kot otrok iz
nespornega belokranjskega rojstva kasneje prepotoval vse značilnejše slovenske
pokrajine, tako da je že zelo zgodaj začela v njem gnezditi nekakšna vseslovenska
sinteza in intimna povezanost s slovenskostjo v vseh oblikah, še posebej v jezikovni.
To in gorenjski ponos sta mu med vojno narekovali mladoletniški odhod med parti-
zane, po vojni pa se je, kakor hitro je mogel, vpisal na študij slavistike; 1951 je post-
al asistent, 1960 docent, 1966 izredni in 1972 redni profesor na ljubljanski univerzi.
Kar takoj ob docenturi je moral prevzeti predstojništvo slavističnega oddelka, kas-
neje je bil predsednik fakultetnega sveta, vodil je številne odbore in komisije na filo-
zofski fakulteti in na univerzi. 1979 je bil izvoljen za izrednega in 1985 za rednega
člana SAZU, sočasno in tudi že pred tem je deloval v jugoslovanskem slavističnem
komiteju, hodil v Beograd branit slovenske interese ob »znamenitih« šolskih jedrih,
bil urednik na različnih koncih in krajih; bil večkrat odklikovan; Slavistično društvo
Slovenije ga je za zasluge v stroki imenovalo za svojega častnega člana, ljubljanska
univerza za zaslužnega profesorja (1994); za monografijo o Prešernu je bil nagra-
jen z veliko državno (nekdanjo Kidričevo) nagrado za znanost in si »prislužil« še
različna druga priznanja, prav letos tisto, ki se imenuje »ambasador znanosti« in ki
ga Ministrstvo za znanost in tehnologijo podeljuje za vrhunsko afirmacijo naše
znanosti v svetu. Ves ta čas je z neodjenljivo energijo prirejal simpozije: bil je med
ustanovitelji mednarodno znanega in cenjenega seminarja slovenskega jezika, lite-
rature in kulture pred dobrimi tremi desetletji, zasnoval vsakoletni mednarodni
znanstveni simpozij »Obdobja«, ki si je tudi hitro pridobil mednarodni ugled in
spoštovanje, predaval na domala 20 evropskih univerzah, med drugimi na Dunaju,
v Gradcu, Pragi, Berlinu, Tuebingenu, Muenchnu, Regensburgu, Rostocku,

Mannheimu, seveda v Trstu in Celovcu in drugod, na kongresih, zlasti na slavističnih – v polpreteklih letih je bilo posebej odmevno njegovo predavanje na simpoziju Nobelove fundacije v Stockholmu 1985 o slovenskem literarnem modernizmu. – Tako na veliko hitrico in z velikimi izpuščanji o zunanji podobi praznične sedemdesetletne zgodbe.

"Navznoter" pa so pogloblitve postaje njegove literarnozgodovinske poti tele: Na začetku kritika, zlasti utemeljitvena, do Levstika, o njej je napisal disertacijo *Estetske osnove Levstikove literarne kritike* (1962) in monografijo *Slovenska literarna kritika pred Levstikom* (1960). Še malo prej je v »mladostnem« zagonu, ki se ni pustil vezati z akademsko literarnozgodovinsko rutino, napisal niz razprav o »slovenski prozi do moderne« (1957, 1965). Nato je z mladim rodod literarnih zgodovinarjev na fakulteti organiziral skupinsko raziskavo, razlago in prikaz »slovenske književnosti 1945–1965«, ki je takoj zatem tudi že izšla v dveh zvezkih – zanj je sam napisal pregled in tipologijo sodobne slovenske lirike. Ob tematsko raznovrstnih razpravah, ki jih je prehodno najprej zbral v *Pogledih na slovensko književnost I–II* (1974), pa se je tu začela njegova »ljubezen« do Prešerna: iz nje je najprej nastala obsežna monografija *France Prešeren in njegovo pesniško delo I–II* (1976, 77), čez kakšnih dvajset let pa še strokovno aktualizirana in zgoščena verzija v nemščini in slovenščini (Muenchen 1994) – delo je obakrat zbudilo izjemno pozornost strokovne in tudi širše javnosti. Ves ta čas je izpopolnjeval tudi svojo literarnozgodovinsko metodo, ki jo je amalgamiziral iz različnih in navidezno celo nezdružljivih prvin, ki pa deluje kompaktno in prepričljivo, predvsem pa iz nje seva nenehen nagon po sintezi. – Kmalu potem je začel z veleprojektom zbiranja »slovenske narodnoosvobodilne poezije« – nekakšna novodobna in posebna ustreznica Štreklju; skupaj s študenti in drugimi sodelavci, še posebno Marije Stanovnikove in Irene Novak Popov, je zbral in uredil preko 10.000 takšnih verzifikacij; del tega izjemnega, za Evropo enkratnega gradiva, ki ga ni treba politizirati ne z ene ne z druge strani, ker je predvsem literarno dejstvo, je doslej izšel v dveh zajetnih zvezkih. – Še potem se je ob različnih začasnih tematskih koncentracijah posvetil predvsem tipološki preiskavi slovenske literature – del tega je leta 1989 knjižno izšlo v *Obdobjih in slogih v slovenski književnosti, ter stari »ljubezni« – pripovedni prozi, o čemer pričajo razprave, zbrane v monografski publikaciji Razpotja slovenske proze* (1993). Nova monografija o Prešernu – v nemščini in slovenščini – je bila že omenjena. – In končno je treba k vsemu temu dodati vsaj še dvoje pomembnih uredniških dejanj: antologiji slovenske lirike v makedonščini (1972), ter nemščini (1980), in seveda vso dolgo vrsto tistega ne tako drobnega, pa tudi neizogibno drobnega literarnozgodovinskega dela, ki je po tehtnosti pogosto enake teže, ki pa je pri tem voščilnem naštevanju pač izostalo: ko je pred desetimi leti Jože Munda sestavljal Paternujevo bibliografijo, je tega že takrat nanese deset drobno potiskanih strani Slavistične revije.

Če pod vse to na koncu res potegnemo črto, je seštevek nedvoumen: ustvarjalna osebnost nevsakdanjega formata. Njegov osebni praznik je zato v mnogočem tudi praznik sodobne slovenske literarne vede.

Matjaž Kmecl